

**ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ,
УПРАВЛІННЯ, ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ**

Освітньо-професійна програма Зв'язки з громадськістю
Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти Магістр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри

Тамара ЛОЗИНСЬКА

07 грудня 2021 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Удосконалення муніципального управління відходами»

виконала здобувачка вищої освіти заочної форми навчання

Стадніченко Катерина Ігорівна

Керівник кваліфікаційної роботи

Юлія ПОПОВА

Полтава – 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1. УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ У КОНТЕКСТІ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ	9
1.1. Концепція управління відходами на засадах циркулярної економіки	9
1.2. Система управління відходами на локальному рівні	14
1.3. Аналіз проблем у сфері управління муніципальними відходами	18
Висновки до розділу 1	23
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ В НОВОСЕЛІВСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ	24
2.1. Загальна характеристика Новоселівської територіальної громади	24
2.2. Аналіз поточного стану системи управління муніципальними відходами в Новоселівській територіальній громаді	28
2.3. Планування системи управління муніципальними відходами	32
Висновки до розділу 2	38
РОЗДІЛ 3. ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ МУНІЦИПАЛЬНИМИ ВІДХОДАМИ В НОВОСЕЛІВСЬКІЙ ГРОМАДІ ...	40
3.1. Дорожня карта підготовки місцевого плану управління відходами Новоселівської територіальної громади	40
3.2. Моніторинг Місцевого плану управління відходами та звітність про його реалізацію	44
3.3. Комунікаційний план впровадження Місцевого плану управління відходами	48
Висновки до розділу 3	53
ВИСНОВКИ	54
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Актуальність теми. Нові практики управління відходами носять вкрай складний характер та містять у собі інфраструктурні, управлінські, фінансові та соціокультурні компоненти, які необхідно розглядати у комплексі. У зв'язку з цим тема дослідження є актуальною і своєчасною.

Питання управління відходами знайшли відображення у численних дослідженнях вітчизняних і зарубіжних вчених: Т. Л. Антонової, Л. В. Бабаченко, О. І. Белоусова, О. Гаврилюка, Е. А. Джумелі, Т. М. Довгої, І. І. Коваль, В. Г. Кравченка, С. В. Кривенка, Є. В. Крикавського, І. П. Криничної, О. Мельник, О. А. Мельниченко, Д. Нечитайла, В. Обух, І. А. Островського, Я. В. Падій, Л. І. Полтораченко, О. С. Радькової, Л. М. Радченко, І. І. Самойлової, О. І. Славути, М. В. Сокіран, Д. Тарасової, І. О. Хоменко, С. Ю. Юр'євої та ін. Проте більш глибокого дослідження потребують питання удосконалення управління муніципальними відходами.

Зв'язок роботи з науковими темами. Магістерська дипломна робота виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Полтавської державної аграрної академії за темою «Організаційно-економічний механізм формування конкурентоспроможності аграрних підприємств» (№ державної реєстрації 0117U003101, 2017-2022 рр.).

Мета і завдання дослідження. Метою магістерської дипломної роботи є обґрунтування пропозицій з удосконалення управління муніципальними відходами на прикладі Новоселівської територіальної громади.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі завдання:

- дослідити теоретичні аспекти управління відходами на засадах циркулярної економіки;
- здійснити аналіз управління відходами в Новоселівській територіальній громаді;
- обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення управління муніципальними відходами в Новоселівській громаді.

Об'єкт дослідження – публічні відносини, що виникають у ході здійснення операцій з управління муніципальними відходами.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти управління відходами у територіальних громадах на засадах циркулярної економіки.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складають фундаментальні положення публічного управління, науково-дослідні роботи вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері управління відходами. Використані загальнонаукові й спеціальні методи дослідження: узагальнення й абстрагування – при вивченні теоретичних і нормативно-правових положень управління відходами; контент-аналіз наукових досліджень – для узагальнення інформаційних та наукових матеріалів за темою дослідження; структурний і структурно-функціональний методи – з метою класифікування відходів, структурування рівнів управління галуззю управління відходами; аналітичний та статистичний – для аналізу й узагальнення даних щодо прикладних аспектів управління відходами.

Інформаційна база. Інформаційною базою слугували інформаційні та статистичні дані профільних міністерств, органів місцевого самоврядування та ін. бази відкритих даних; нормативно-правові документи; монографічні та науково-методичні праці вітчизняних і зарубіжних учених.

Наукова новизна одержаних результатів. Науковою новизною є те, що за своїм змістом дипломна робота магістра розкриває прикладні аспекти управління муніципальними відходами. У роботі містяться пропозиції та рекомендації, які носять елементи наукової новизни, мають як теоретичне, так практичне застосування у конкретній територіальній громаді, а саме:

Удосконалено:

– підхід до організації управління муніципальними відходами на основі застосування сучасної системи планування та розробки Дорожньої карти підготовки місцевого плану управління відходами;

набуло подальшого розвитку:

– на підставі ґрунтового аналізу поточного стану системи управління муніципальними відходами в Новоселівській територіальній громаді виявлено проблеми даної сфери та обґрунтовано комплекс пропозицій щодо їх вирішення: суспільних, освітньо-просвітницьких, організаційно-технічних, регуляторних, технологічних і технічних;

– запропоновано конкретні цілі і завдання, що вказують на точки докладання зусиль і напрями використання ресурсів, щоб їх результативність була максимальною з точки зору досягнення стратегічного бачення управління відходами в громаді за принципами «нуль відходів».

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати слугуватимуть базою при розробці Місцевого плану управління відходами Новоселівської сільської ради Полтавського району Полтавської області: запропонована Дорожня карта управління муніципальними відходами містить план заходів з організації управління відходами громади, виконавців, а також можливі джерела фінансування заходів.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження за темою магістерської дипломної роботи оприлюднені у вигляді доповідей.

Публікації. За результатами проведеного дослідження опубліковано тези у збірниках:

«Зарубіжний досвід управління муніципальними відходами», яка включена до Збірника матеріалів наукових досліджень молодих учених [кафедри публічного управління та адміністрування] Полтавського державного аграрного університету. Вип. 2. Листопад 2021 р. Полтава, ННІ ПДАА, 2021. 90 с. С.15-19.

«Управління відходами за принципами Zero Waste», яка включена до Збірника матеріалів наукових досліджень молодих учених [кафедри публічного управління та адміністрування] Полтавського державного аграрного університету. Вип. 2. Листопад 2021 р. Полтава, ННІ ПДАА, 2021. 90 с. С. 34-39.

Запропоновані здобувачем пропозиції щодо застосування моніторингу і комунікаційного плану будуть використані під час розробки Місцевого плану управління відходами Новоселівською сільською радою.

Структура та обсяг магістерської дипломної роботи. Магістерська дипломна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Основний зміст викладено на 57 сторінках друкованого тексту, робота містить 8 таблиць, 10 рисунків та 7 додатків.

РОЗДІЛ 1

УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ У КОНТЕКСТІ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

1.1. Концепція управління відходами на засадах циркулярної економіки

Сучасний світ живе в умовах лінійної економіки: товари виробляються з сировини, продаються в максимально можливих кількостях і в результаті викидаються. Однак ця модель більше не працює. Людство усвідомлює, що природні ресурси не нескінченні, тому нам доведеться свідомо відмовитися від використання частини природних ресурсів [21]. Циркулярна економіка передбачає спільне користування продукцією і придбання послуг, а не товарів. Матеріали використовуються кілька разів, речі розраховані на тривалий термін служби. Матеріал, з якого виготовлені однорідні товари, використовується повторно, коли закінчується їх термін служби або на проміжному етапі. Кількість відходів при виробництві та використанні товарів зводиться до мінімуму. У зв'язку з цим дослідники, економісти, науковці наполягають на запровадженні концепції управління відходами на засадах циркулярної економіки.

Відходи – «будь-яка субстанція, яку видаляє або зобов'язаний видаляти будь-який індивід, – виробник або власник» [5, с. 76]. У цьому визначенні поєднується «матеріальне», об'єктивне визначення відходів і визначення суто юридичне, суб'єктивне. У законодавстві більшості країн (Франції, Великобританії, США) зазначені аспекти взаємопов'язані [5]. По великому рахунку, кінцевого переліку «субстанцій», що належать до відходів, не існує: одна і та сама речовина, залежно від обставин, може розглядатися по-різному. Тим паче, коли йдеться про вторинну сировину, котра підлягає переробці.

Закон України «Про відходи» (далі – Закон) регламентує правові, організаційні та економічні аспекти поводження з відходами в Україні: «відходи – це будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворилися у процесі виробництва чи споживання, а також товари (продукція), що повністю або частково втратили свої споживчі властивості і не мають подальшого використання за місцем їх утворення чи виявлення і від яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення» [29]. Будемо оперувати термінологією зазначеного Закону (додаток А).

Отже, чинне законодавство не містить поняття «тверді побутові відходи» чи «муніципальні відходи», проте вживається поняття «комунальні відходи» [10, с. 52].

З урахуванням зазначеного у дослідженні оперуватимемо визначенням «тверді побутові відходи» (ТПВ), яке по своїй суті поєднує «побутові відходи» і «тверді відходи» муніципалітетів – територіальних громад.

Виходячи зі специфіки управління ТПВ їх поділяють на види [2; 3]:

– «вторинна сировина» – ресурси, які слід виділяти із загальної маси відходів і переробляти;

– «біорозкладні відходи» – не шкодять навколишньому середовищу. Оскільки реалізація / продаж ТПВ даної категорії відходів недоцільна, вони направляються для знищення або захоронення на полігонах;

– «відходи, які не підлягають переробці» – навіть при сучасному рівні розвитку технологій не придатні для вторинного використання / переробки. Їх переробка коштує дорожче, ніж знищення. Тому ці відходи спалюють або захоронюють на полігонах.

Науковці виділяють комплекс механізмів регуляторного впливу на відходи, які пропонуємо класифікувати за сферою впливу, способом впливу, об'єктом впливу та спрямованістю впливу [8; 14; 18, с. 5; 23; 25; 27; 43] (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Класифікація механізмів регуляторного впливу на відходи

Експерти ЄС і США розробили концепцію комплексного управління відходами, яка використовується в розвинених країнах світу і містить такі положення [1, с. 5]: 1) структура і склад побутових відходів є багатокomпонентними, тому при їх утилізації необхідно використовувати відповідні підходи. Різноманітні технології й заходи управління відходами як-то: скорочення їх обсягів, повторне використання/перероблення і компостування (органіки), захоронення на полігонах, спалювання – слід застосовувати комплексно і поєднувати; 2) управління муніципальними відходами буде ефективним лише за умови активної участі мешканців громад; 3) управління відходами передбачає відповідну ієрархію (рис. 1.2).

Відповідно до положень циркулярної економіки планування заходів з управління відходами має базуватися на заходах зі зменшення обсягів відходів на етапі їх продукування і прагнути до «нульового рівня відходів». Обов'язки щодо поведження з відходами покладено на місцеві органи влади, які

здійснюють організаційну, координаційну, дозвільну, контролюючу, стимулювальну й інформаційну функції [9; 29].

Рис. 1.2. Ієрархія комплексного управління відходами – піраміда пріоритетів [1; 27; 47]

Як показує проведене дослідження, більшість адміністративних інструментів управління відходами спрямовані на вирішення проблем, пов'язаних зі шкідливим впливом відходів на навколишнє природне середовище і здоров'я людей. Натомість практично не застосовуються інструменти впливу, спрямовані на запобігання утворенню ТПВ і зниження рівня їх токсичності [9; 18]. Зокрема, нормативи, стандарти, ліміти тощо використовуються для зменшення обсягів утворення відходів; дозволи, ліцензування та заборони – з метою обмеження та запобігання негативному впливу відходів на довкілля і людей; облікування і паспортизація відходів, ведення реєстрів об'єктів утворення, перероблення й утилізації відходів, та місць видалення відходів – для збирання і систематизації даних, необхідних для організації процесу утилізації ТПВ та контролю впливу відходів на довкілля; моніторинг місць утворення, зберігання і видалення ТПВ –

використовують, щоб встановити й прогнозувати вплив відходів на довкілля; штрафи, позбавлення ліцензії – для запобігання правопорушень та стимулювання дотримання норм законодавства з керування відходами. При цьому управління відходами здійснюється на національному, регіональному та муніципальному рівнях, а структура органів управління визначається Законом України «Про відходи» (рис. 1.3).

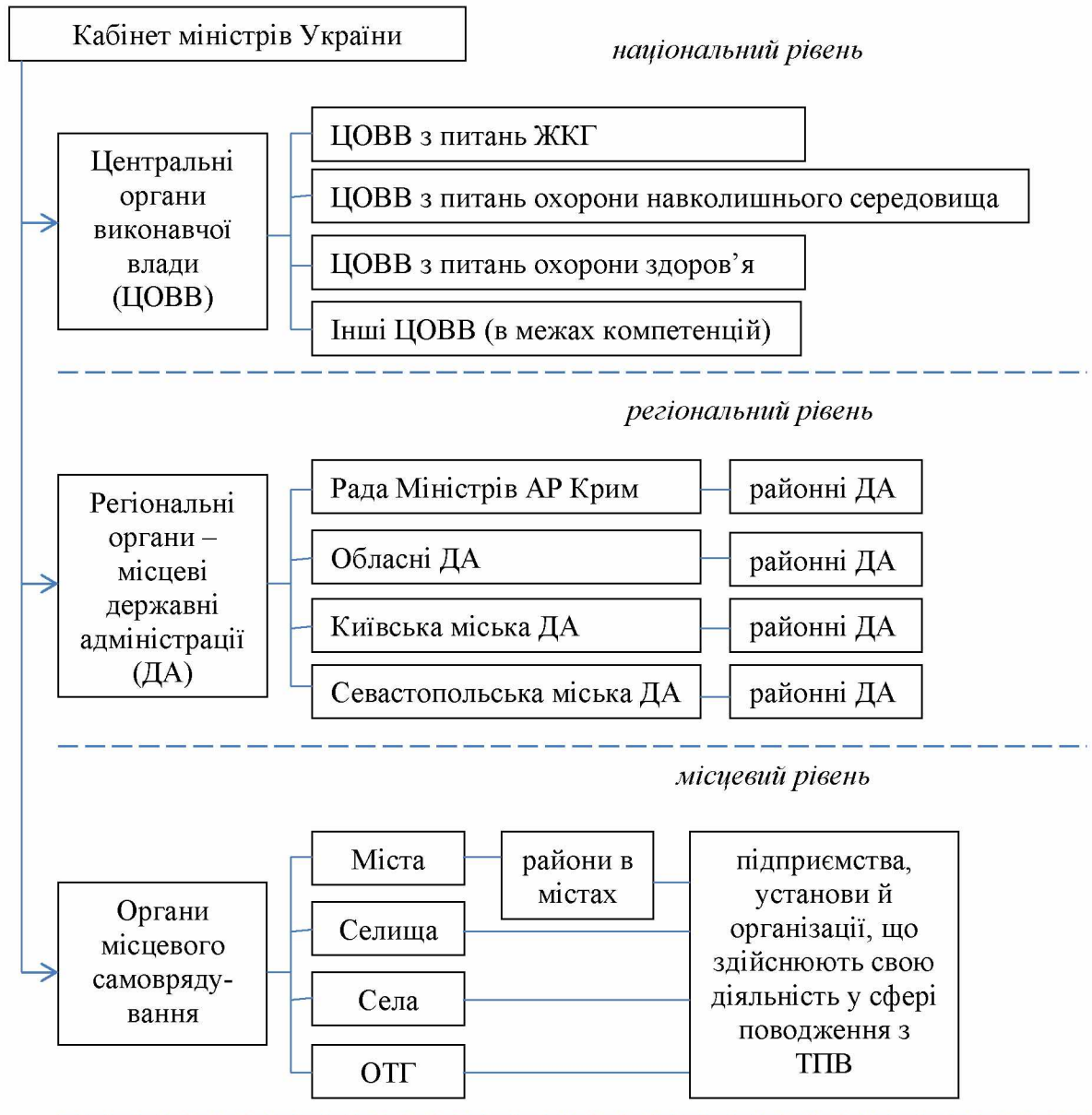

Рис. 1.3. Організаційна структура управління відходами [7; 9; 29]

Таким чином, заходи з управління відходами мають базуватися на ієрархії комплексного управління відходами, яка відповідає принципам

циркулярної економіки. Основою циркулярної економіки є не лише способи ефективної утилізації відходів, а й широке застосування еко-принципів та еко-звичок, що включають вторинну переробку сировини, і відповідно зменшення використання природних ресурсів.

1.2. Система управління відходами на локальному рівні

Система управління відходами на локальному рівні включає напрями і пріоритети реалізації організаційних, виробничих, наукових, технічних, природоохоронних та ін. видів діяльності у сфері управління відходами на основі відповідних екологічних та соціально-економічних національних і регіональних програм, здійснення заготівлі, збирання та утилізації відходів як вторинних ресурсів, а також удосконалення технологій захоронення тих видів відходів, які не підлягають переробці чи утилізації.

Функції та повноваження органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування (ОМС) у галузі управління відходами визначає Закон України «Про відходи» (додаток Б). Зокрема, ОМС здійснюють: збір, вивезення, утилізацію та перероблення різних видів відходів; розробляють та втілюють відповідні цільові програми; створюють економічні, соціальні й правові умови для скорочення рівня утворення відходів, застосування маловідходних технологій і раціонального використання вторинних ресурсів; утворюють комунальні організації, що діють даній сфері; ліквідують несанкціоновані сміттєві звалища; здійснюють просвітницьку та інформаційну діяльність у галузі управління відходами тощо.

Поділяємо думку Кривенко С. стосовно того, що в регіонах України діяльність у сфері управління відходами є несистемною [14; с. 14]. І потребує інтеграції сукупності елементів у певну окреслену систему. Пропонуємо розглянути наступну модель такої системи (рис. 1.4).

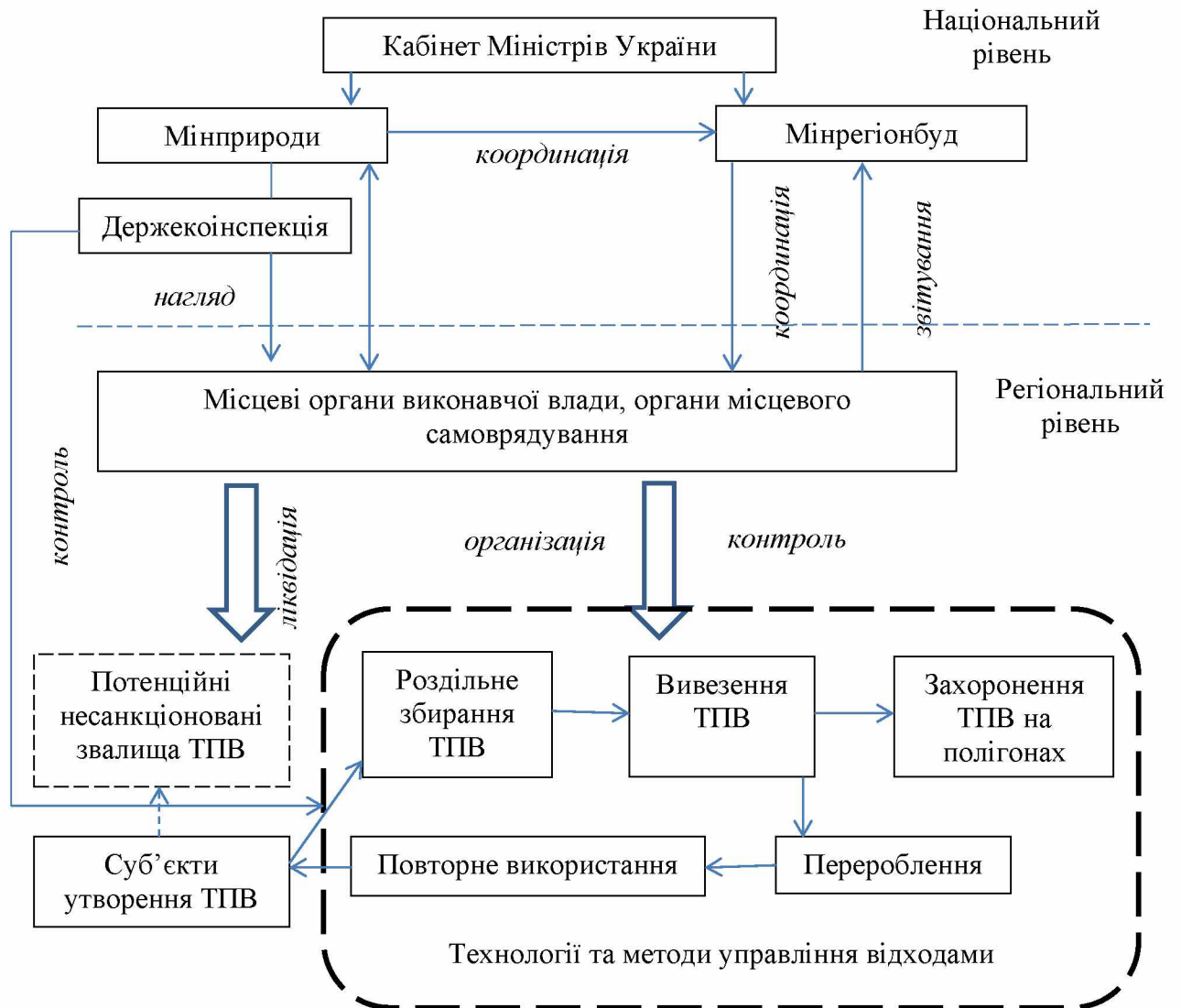

Рис. 1.4. Модель системи управління відходами [розробка автора]

Органи публічної влади є безпосередніми дієвими особами у даній моделі. Невід'ємною складовою системи управління відходами є законодавча база (додаток В). Вся відповідальність за систему управління відходами концентрується в ОМС, зокрема:

- забезпечення організації управління побутовими відходами, що утворюються на території відповідної територіальної громади;
- забезпечення кожному утворювачу побутових відходів надання послуги з управління побутовими відходами шляхом створення муніципальної системи управління побутовими відходами;
- впровадження роздільного збирання побутових відходів;

- забезпечення виконання цільових показників з підготовки для повторного використання та рециклінгу побутових відходів;

- забезпечення наявності потужностей для оброблення та видалення відходів.

Діяльність у сфері управління відходами регламентована також комплексом програмних документів: «Національною стратегією управління відходами в Україні до 2030 року» [37]; «Концепцією Загальнодержавної програми поводження з відходами на 2013-2020 роки» [36]; «Порядком формування тарифів на послуги з вивезення побутових відходів»; «Програмою поводження з ТПВ» [33]; «Правилами надання послуг з вивезення побутових відходів».

Враховуючи вищевказане, правомірно зазначити, що наразі уже розроблені вітчизняні варіанти управління відходами з урахуванням досвіду зарубіжних країн. Проте, частина нормативно-правових документів не повністю відповідають вимогам країн ЄС та потребують модернізації з точки зору екологічних вимог [17, с. 129].

Враховуючи сучасний світовий досвід, комплексний характер і суспільну значущість проблем, пов'язаних з утворенням і розміщенням відходів, слід відмітити, що їх вирішення потребує формування механізму узгодження інтересів різних суб'єктів соціально-економічної діяльності з урахуванням пріоритетів національної екологічної політики. Стратегією державної екологічної політики на період до 2030 р. [35] визначено необхідність упровадження ринкового механізму поводження з відходами як вторинними ресурсами на базі створення інтегрованих систем поводження з відходами та ефективних світових практик [14, с. 15].

Впровадження системи управління відходами дозволить [38, с. 128]:

- залучати додаткові інвестиційні кошти на регулярній основі;
- побудувати інфраструктуру управління відходами;
- покращити стан навколишнього середовища та забезпечити належні санітарні та епідемічні умови проживання населення;

- зменшити обсяги захоронення відходів на звалищах і полігонах шляхом запровадження новітніх технологій утилізації та видалення;
- досягти екологічної безпеки під час експлуатації об'єктів галузі;
- знизити соціальну напруженість серед населення;
- поступово зменшити кількість об'єктів галузі, що не відповідають вимогам та вивільнити земельні ділянки шляхом ліквідації полігонів і звалищ;
- підвищити рівень збору, заготівлі, перероблення та утилізації відходів як вторинних ресурсів;
- запроваджувати стимулюючі заходи, щоб суб'єкти господарювання запроваджували у свою виробничу діяльність сучасні безвідходні та екологічно безпечні технології;
- покращити ефективність використання бюджетів коштів, що спрямовуються на реалізацію заходів у сфері управління відходами, з метою запобігання негативних наслідків для довкілля і здоров'я людей;
- зменшити рівень забруднення навколишнього природного середовища;
- отримати додаткові кошти від продажу вторинної сировини.

Отже, доцільно змінити підходи до управління відходами в Україні. Без сучасних європейських правил українські міста й надалі потерпатимуть від сміття. Тож реформа вкрай потрібна. Щоб ситуацію змінити, в новому законопроекті вводяться такі поняття як «адміністратор муніципальних відходів» та «місцевий план управління відходами». В Міністерстві захисту довкілля та природних ресурсів України наголошують на необхідності розробки місцевих планів управління відходами – це фактично схема санітарної очистки населеного пункту, але з більшим функціоналом, якого потребують територіальні громади.

1.3. Аналіз проблем у сфері управління муніципальними відходами

Сучасні проблеми у сфері управління муніципальними відходами можна поділити на кілька груп: фінансово-економічні, адміністративні та культурно-інформаційні (рис. 1.5).

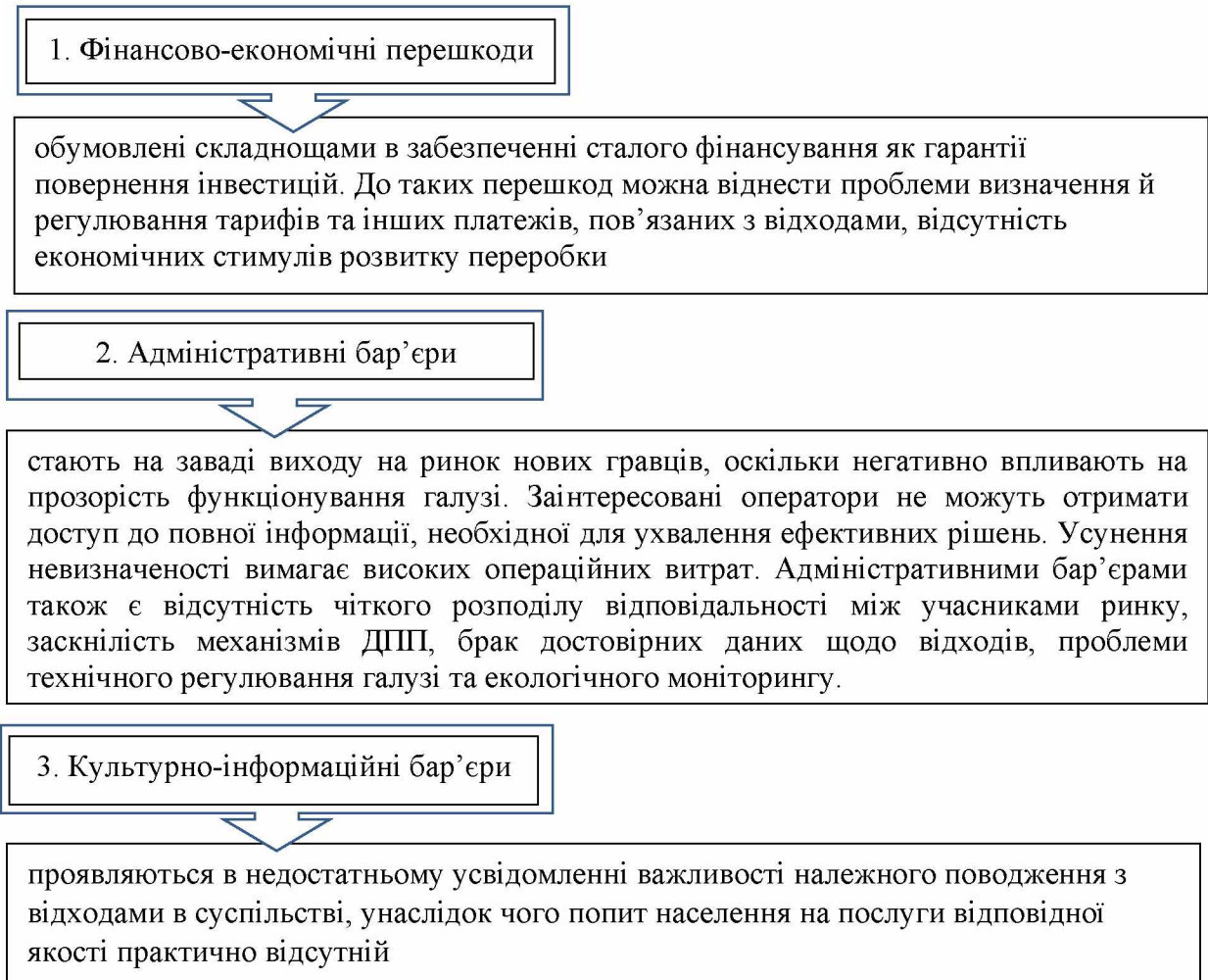

Рис. 1.5. Проблеми сфери управління муніципальними відходами [44, с. 67; 45; 48]

Проблеми управління відходами наведено в порядку пріоритетності. Одна з причин відставання цієї галузі – недостатнє фінансування й відсутність економічних стимулів для її високотехнологічного розвитку. Для усунення цих бар'єрів слід запровадити комплекс заходів, що стимулюватимуть

екологічно свідоме поводження з відходами. А це, своєю чергою, потребує зміни свідомості і ставлення як з боку жителів, так і з боку органів влади та органів місцевого самоврядування. Доцільно згенерувати екологічну культуру поводження з відходами, запровадити нові екологічні стандарти, норми і правила поведінки.

Радченко Л. М. вбачає такі проблемами у сфері управління відходами [38, с. 128]: технічні, санітарно-епідеміологічні, нормативно-правові, економічні, організаційні (рис. 1.6).

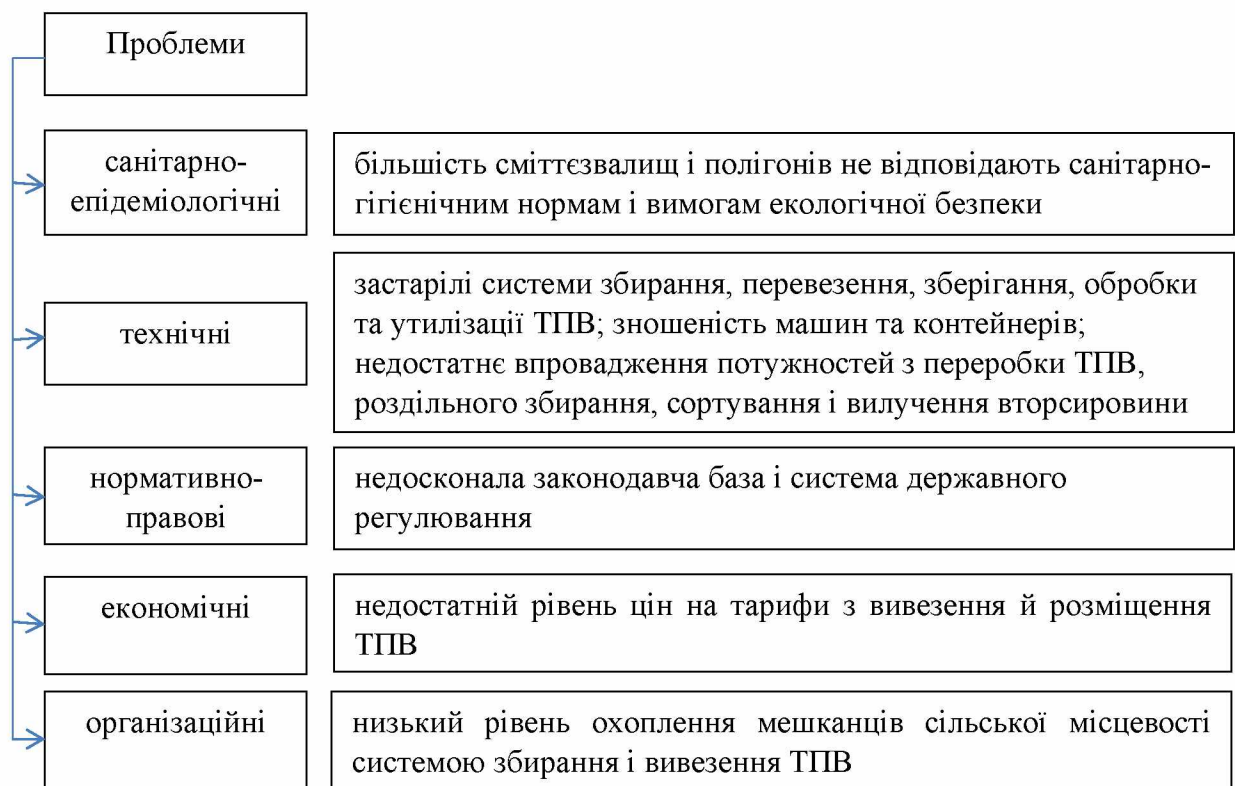

Рис. 1.6. Проблеми сфери управління відходами [38, с. 128].

Самойлова І. І. [40, с. 147] виділяє ряд інших проблем у сфері управління відходами на локальному рівні:

- захоронення значних об'ємів відходів, у яких залишається значна кількість ресурсоцінної вторинної сировини;
- велика кількість несанкціонованих сміттєзвалищ на території громад через низький рівень охоплення площ прибирання у механізований спосіб;

- висока зношеність парку комунальної техніки;
- при захороненні відходів не дотримуються технології;
- відсутній облік та контроль за обсягами відходів, відсутній радіометричний контроль;
- недосконалість нормативно-правової база у сфері управління відходами та його невідповідність вимогам країн ЄС;
- недосконале і несистемне державне екологічне управління;
- низький рівень екологічної свідомості та виховання, а отже і поведінки жителів громад;
- недостатній рівень інформованості жителів щодо правил сортування і безпечного розміщення ТПВ.

Найбільш значущі проблеми сфери управління відходами на думку колективу авторів під керівництвом Крикавського Є. В. [15, с. 105] є такі:

- немає системності та комплексності у вирішенні проблем;
- низький рівень міжмуніципальної співпраці громад, що призводить до дисбалансу на користь великих громад чи міст;
- низький рівень охоплення населення послугами зі збору ТПВ, особливо це стосується сільських громад;
- значна кількість полігонів відходів не відповідає санітарним нормам, екологічним стандартам, накопичилась значна кількість несанкціонованих (стихійних) звалищ;
- низький рівень тарифікації на захоронення відходів, що не стимулює до сортування відходів.

Для вирішення окреслених проблем потрібні зміни в системі управлінні відходами, які би дозволили сформувати стимулюючі інструменти. Удосконалення законодавчих актів необхідне, в першу чергу, через загострення екологічної ситуації, необхідність подальшого структурного розвитку системи управління муніципальними відходами і впровадження нових технологій їх утилізації, стимулювання «екологічних» інвестицій.

Результатами прийняття законопроектів стануть: гармонізація вітчизняного законодавства з законодавством країн ЄС, створення нових робочих місць у сфері управління відходами, залучення в цю сферу інвестицій, розвиток і активне використання нових технологій, а головне – покращення стану навколишнього природного середовища [40, с. 147-148].

Необхідно на всіх рівнях оптимізувати систему управління відходами, яка має на меті об'єднання в одне єдине увесь комплекс управлінських дій (рис. 1.7).

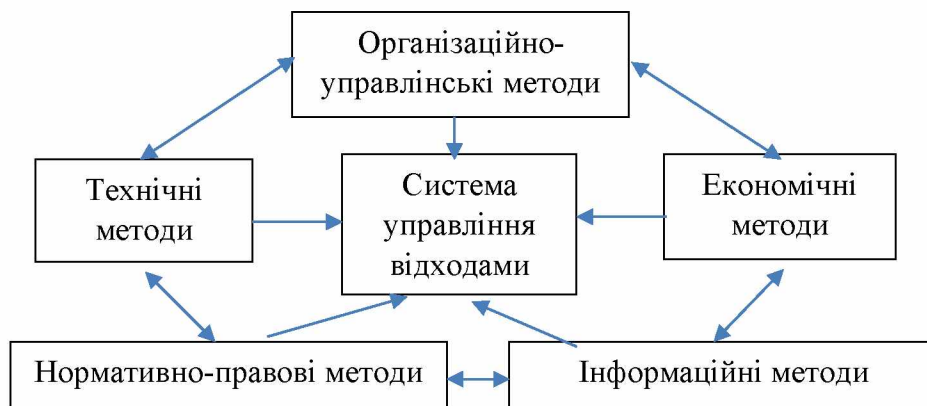

Рис. 1.7. Комплекс методів оптимізації системи управління відходами [розробка автора]

Враховуючи проведений аналіз доцільно виокремити наступні шляхи вирішення проблем управління муніципальними відходами:

- налагодження державного контролю над операціями у цій сфері;
- оперативне усунення прогалин у нормативних документах;
- масова інвентаризація земель, що відведені під захоронення відходів, щоб мати додаткову сировинну базу і визначити ступінь їх негативного впливу на навколишнє середовище і здоров'я людини;
- запровадження збору відходів у роздільний спосіб (встановити контейнери під різні види вторинної сировини, забезпечити регулярний графік вивезення сміття тощо);
- широка інформаційно-роз'яснювальна робота з громадськістю стосовно необхідності роздільного збору відходів і використання їх у якості

цінної вторинної сировини;

- створення умов для запобігання утворення незаконних сміттєвих звалищ і контроль за ними;

- залучення представників бізнесу до перероблення вторинної сировини, створивши комфортні умови для ведення їх бізнес-процесів, в т. ч. стимулювання організацій, які використовують вторинну сировину;

- вивчення досвіду розвинених країн і застосування адаптованих рекомендацій країн ЄС щодо утилізації сміття.

Втілення даних заходів дозволить захистити навколишнє довкілля, зменшити ризики для життя і здоров'я людини, поступово вирішити проблеми управління відходами та не допустити екологічну катастрофу як в окремих територіальних громадах, так в країні в цілому.

Отже, систему управління відходами в Україні характеризують: низький технологічний рівень; орієнтованість на захоронення відходів, розміщення відходів на полігонах та /або на несанкціонованих сміттєзвалищах, переважна більшість яких не відповідає санітарно-епідемічним вимогам і нормам екологічної безпеки; обмеженість підходів до прийняття управлінських рішень та матеріально-фінансових ресурсів; низький рівень застосування інноваційних технологій з переробки і сортування відходів. Через занижені тарифи на послуги із поховання відходів для суб'єктів господарювання і органів місцевого самоврядування немає стимулювання переробляти відходи належним чином. Разом з тим, відсутність системи переробки спричиняє втрати країною мільйонів тонн вторинної сировини, яка може бути перероблена і приносити додаткові кошти.

Висновки до розділу 1

Циркулярна економіка покликана змінити класичну лінійну модель виробництва, концентруючись на продуктах і послугах, які мінімізують відходи та інші види забруднень. Основні принципи економіки замкнутого циклу засновані на відновлення ресурсів, переробки вторинної сировини. Відповідно до принципів циркулярної економіки система управління відходами має зосереджуватись на їх скороченні.

В цілому політика управління відходами передбачає комплексні заходи не лише на державному рівні, а також на регіональному і муніципальному. Управління відходами на муніципальному рівні потребує налагодження ефективної схеми збору та сортування відходів, активної включеності до цих процесів як громадськості, так і суб'єктів господарювання, належного інфраструктурного і технічного забезпечення, фінансово-матеріальної бази. Упровадження на муніципальному рівні системи роздільного збору відходів у поєднанні з переробкою вторинної сировини дозволить вирішити комплекс екологічних та соціально-економічних проблем. Для цього доцільно запровадити систему контролю у сфері управління відходами та удосконалити екологічне законодавство. Потрібно поступово переходити від традиційного підходу (накопичення відходів) до їх переробки з використанням сучасних технологій. Саме муніципальний рівень є базовою ланкою управління відходами.

Головні завдання управління відходами – зменшення обсягів утворюваних відходів, комбінування різних способів їх перероблення, зниження питомої ваги відходів, що підлягають захороненню, залучення інвестицій у дану сферу (на реконструкцію існуючих та будівництво нових сучасних полігонів відходів), створення умов для використання бізнесом вторинної сировини та ін.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ В НОВОСЕЛІВСЬКІЙ ТЕРИТОРІАЛЬНІЙ ГРОМАДІ

2.1. Загальна характеристика Новоселівської територіальної громади

Загальна характеристика громади необхідна для того, щоб виявити наявні природні і людські чинники, які впливають на обсяги утворення муніципальних відходів, встановити існуючі проблеми у цій сфері, виявити потенціал та мати змогу розробити відповідні управлінські рішення. Для характеристики використовувалися дані з офіційного сайту Новоселівської сільської ради [22].

Новоселівська сільська рада Полтавського району Полтавської області розташована в східній частині Полтавської області. Адміністративним центром є с. Новоселівка, що знаходиться на відстані 15 км від м. Полтава і проходить автошляхом Т 1707. Чисельність населення громади – 5444 осіб; кількість населених пунктів складає 34; загальна площа становить 255,239 км². Основні відстані від с. Новоселівка: до м. Полтава – 15 км, до залізничного вокзалу «Полтава Південна» – 10 км, до автовокзалу «Полтава» – 22 км, до Аеропорту «Полтава» – 31,8 км.

Громада розташована у зоні лісостепу. Клімат помірно-континентальний з помірно холодною зимою і теплим літом. Середня температура січня від -5,5 до -7,6°, липня від +20 до +21,7°. Опадів – близько 208,1 мм на рік. Період з температурою понад +10° від 157 до 172 днів на рік. В цілому кліматичні умови за кількістю тепла, світла і вологи сприятливі для вирощування всіх районованих сільськогосподарських культур. Рельєф території громади – рівнинний. Підґрунтові води залягають, як правило, на глибині понад 3 м. Ґрунтоутворюючі породи – середні та важкі суглинки, а

також легкі глини [22].

Рис. 2.1. Карта Новоселівської сільської ради Полтавського району Полтавської області [22]

Територія громади розташована в смузі чорноземів, в той же час певні гідрографічні умови обумовлюють розмаїтість ґрунтового покриву. Так, в місцях, наближених до річки Свинківка та інших понижених зволжених ділянках мають місце ґрунти – лугові солонцюваті, лугові болотні, торф'яники, солонці лугові та їх комплекси. Ці території є сприятливими для пасовищ та сіножатей.

Села Руновщина, Кованьківка, Новоселівка, Терентіївка, Брунівка і Пасківка розташовані на березі річки Свинківка (права притока Коломаку). Річка у цих місцях звивиста, утворює лимани та заболочені місця. Загальна протяжність р. Свинківка по території громади близько 20 км. Уздовж сіл Черкасівка, Вільхівщина, Вербове, Опішняни протікає р. Коломак. Проблема цих річок, як і більшості малих річок України в тім, що вони замулені, в результаті чого міліють і пересихають.

На березі річки Коломак уздовж с. Вільхівщина розташовується Вільхівщинський ландшафтний заказник загальнодержавного значення, який перебуває під охороною (площа 618,9 га). На території громади залягають родовища газу (с. Нестеренки – 2 газові свердловини, с. Рунівщина – 1). Земельний фонд Новоселівської територіальної громади складає 21328,39 га, з яких майже 73 % – землі сільськогосподарського призначення [22].

Сучасна демографічна ситуація у Новоселівській територіальній громаді, як і в цілому в області, склалася під впливом історичного розвитку території, природного та механічного руху населення. Чисельність постійного населення станом на 1 грудня 2020 року становила 5444 осіб.

За статтю та віком склад населення відображає загальні демографічні тенденції як області, так і країни в цілому. Кількість жіночого населення становить 2884, чоловічого – 2560 чоловік. Економічно активне населення (18–59 років) складає 57 % від загальної кількості населення, пенсійного віку – понад 26 %. Кількість внутрішньо переміщених осіб становить 45 чоловік, кількість ветеранів бойових дій, в т. ч. АТО/ООС – 110 осіб [22].

Ринок праці формують державний сектор, сільське господарство, будівництво, транспортна сфера та приватний сектор. На території громади діють виправні заклади – ДУ Крюковська виправна колонія № 29, ДУ Божковська виправна колонія № 16, ДУ Надержинщинська виправна колонія № 65 – створюють робочі місця для 506 осіб.

На території громади працюють понад 80 підприємств з виробництва сільськогосподарської продукції (у т.ч. фермерські господарства), промислової продукції та надання послуг торгівлі. Промислова інфраструктура громади представлена ТОВ «Альфа-Капітал Божківський елеватор», ТОВ «Божківський комбікормовий завод», Божківський цегельний завод Полтавського райагробуду. На території громади залягають родовища газу.

Сільськогосподарські підприємства, які функціонують на території громади: ПП «Альфа-Капітал», ПП «Зоря», ПП «Павлюченко», ПП

«Ткаченко», ТОВ «Полтава-Сад», ФГ «Бровченко», С(Ф)Г «Вікторія», ФОП Ткаченко В.Г., СФГ Черниш Юрій Григорович, СФГ «Панькін», СФГ «Зеніт», ФОП Філенко В.І., Деметра Агро груп. Основні сфери діяльності с/г підприємств – вирощування с/г культур, допоміжна діяльність у сільському господарстві. Торговельна інфраструктура ТГ представлена, в основному, фізичними особами-підприємцями, які займаються роздрібною торгівлею продуктів харчування. Торговельне обслуговування на території громади забезпечують об'єкти роздрібною торгівлі: магазини продуктових товарів – 16 од.; магазини промислових товарів – 2 од.; магазини продуктово-промислові – 12 од.

Новоселівська ТГ має доступ до залізничного сполучення. Залізнична станція Свинківка (в с. Новоселівка) – пасажирська станція на лінії Полтава-Південна-Люботин Південної залізниці. Через станцію слідує поїзд у двох напрямках: на Люботин, Харків та Полтаву. Через населені пункти Новоселівської ТГ проходять автомобільні дороги територіального значення: Т 1707 і Т 1732 та обласного значення: Полтава – Охтирка, Полтава-Суми-Олександрія. Загальна протяжність автомобільних доріг по території Новоселівської територіальної громади з твердим покриттям складає 96 км. У цілому мережа доріг загального користування забезпечує транспортне сполучення між населеними пунктами. Дороги освітлені та облаштовані дорожніми знаками. Соціальну інфраструктуру громади складають 5 навчально-виховних закладів освіти, 7 закладів культури, 11 закладів охорони здоров'я.

Отже, Новоселівська громада розташована в екологічно чистому регіоні. Разом з тим, на території громади розташовані об'єкти промислової, сільськогосподарської та соціальної інфраструктури, які продукують відходи.

2.2. Аналіз поточного стану системи управління муніципальними відходами в Новоселівській територіальній громаді

Для дослідження поточного стану системи управління відходами в Новоселівській громаді використовувалися дані з офіційного сайту сільської ради [22], документів виконавчого комітету, КП «Турбота», КУ «Агенція місцевого розвитку територіальних громад Полтавського району» Новоселівської сільської ради, а також з відкритих інформаційних джерел.

Управління відходами в Новоселівській громаді належить до компетенції заступника сільського голови з житлово-комунальних послуг і здійснюється відповідними відділами та організаціями / установами сільської ради, серед яких:

- відділ земельних відносин, архітектури, просторового планування, розвитку територій та екологічної безпеки;
- комунальне підприємство «Турбота»;
- комунальна установа «Агенція місцевого розвитку територіальних громад Полтавського району» Новоселівської сільської ради;
- громадська організація «Платформа сталого розвитку «Перспектива».

До процесу управління відходами (консультації, реалізація спільних проектів, організаційні заходи, інформаційно-просвітницькі заходи, вивезення вторинної сировини тощо) залучаються також спеціалізовані приватні підприємства та громадські організації, зокрема, ФОП Пісоцька, ВК «Лайф», громадські організації «Полтава без сміття», «Еколтава», ін.

Наявна нормативно-технічна та обліково-звітна документація Новоселівської громади щодо організації системи правильного поводження з відходами наведена у таблиці 2.1.

Комунальне підприємство «Турбота» надає житлово-комунальні й побутові послуги; здійснює централізоване збирання та вивезення побутових, будівельних та інших відходів (на Макухівське сміттєзвалище, що розташоване в м. Полтава, на відстані 25 км), негабаритних відходів із

території домогосподарств фізичних осіб, підприємств, організацій та установ; займається благоустроєм усіх сіл громади.

Таблиця 2.1

Наявна нормативно-технічна та обліково-звітна документація громади щодо організації системи правильного поводження з відходами [22]

Наявність	Назва	№ документу, дата затвердження
Програм/планів, стратегій поводження з відходами (або ті, що містять розділ щодо поводження з відходами)	Програма благоустрою, озеленення та санітарної очистки населених пунктів Новоселівської сільської ради Полтавського району Полтавської області на 2021–2025 роки (додаток Д)	Рішення 4 сесії 8 скликання № 181 від 04.02.2021 року.
	Програма землеустрою, архітектури та екології Новоселівської сільської ради Полтавської області на 2021–2025 роки	Рішення 5 сесії 8 скликання № 220 від 26.02.2021 року
Схема санітарного очищення населеного пункту	У процесі розроблення	-
Правила благоустрою	Правила благоустрою території населених пунктів Новоселівської сільської ради	Рішення № 390 від 09.04.2020 року
	Тимчасовий порядок видалення дерев та кущів на території Новоселівської сільської ради	Рішення № 788 від 24.09.2020 року

Наявне матеріально-технічне забезпечення: комунальна техніка для вивезення відходів – сміттєвоз з бортовим завантаженням; трактор; щепоріз і подрібнювач деревини, бензопили; контейнери для змішаних відходів – 215 шт., контейнери для ПЕТ – 28 шт., які розташовані на спеціальних майданчиках з твердим покриттям. Частина цих контейнерів придбана за грантові кошти. Станом на 2021 р. існує потреба в додаткових контейнерах: 20 шт. для змішаних відходів, 10 шт. для пластику.

У 2019 р. придбано картонні контейнери для роздільного сортування відходів (скло, пластик, папір, метал) загальною кількістю 100 шт. Їх

встановлено у школах, будинках культури громад з метою мотивації населення, в т. ч. шкільної молоді, до впровадження системи роздільного сортування відходів. Біля контейнерів розміщено інформаційні плакати з правилами сортування ТПВ.

На території громади наявні 5 несанкціонованих (стихійних) сміттєзвалищ у селах Божківське (4,15 га), Новоселівка (0,3 га), Божкове (0,8 га), Нестеренки (0,5 га), Рунівщина. Проблемою є те, що дані сміттєзвалища потребують інвентаризації, відведення земельних ділянок відповідного призначення та паспортизації. Плануються роботи по їх ліквідації.

В середньому на рік вивозиться 3700 м³ змішаних відходів. За 9 міс. 2021 року КП «Турбота» було вивезено такі обсяги відходів: 4 т з Божківського елеватора, 78 т. від ФОПів, 197 т із закладів пенітенціарної служби (колоній). Решта великих підприємств самостійно вивозять власні відходи на Макухівське сміттєзвалище [22].

З 2019 року в громаді започатковано практику сортування відходів. Населення на 70 % охоплене збиранням відходів – в селах встановлені майданчики з контейнерами для збирання ПЕТ, скла і змішаних відходів. Жителі не сплачують за вивезення відходів, всі витрати покриває сільська рада (близько 800 тис. грн. / рік). Громада працює над тим, щоб запровадити сплату населенням коштів за послугу вивезення відходів.

Згідно графіка ФОП «Пісоцька» приймає вторинну сировину (пластик, скло, папір, метал) у населення. В найбільших селах – Божківському, Рунівщині та Новоселівці працюють пункти прийому вторинної сировини. Представник спеціалізованого підприємства збирає вторинну сировину з пунктів прийому і контейнерів, розташованих по всій території громади і направляє вторсировину на переробку (зокрема, за 9 міс. 2021 р.: 1,5 т ПЕТ, 3 т скла, 1,3 т. паперу).

Утворення різних відходів носить сезонний характер – навесні і восени на майданчиках для відходів з'являються рештки деревини від обрізання дерев мешканцями. Іноді – сухе листя і трава після прибирання дворів. Часто

мешканці громади спалюють сухі органічні відходи, рідше – компостують. З 50-ти опитаних мешканців двоє мають у дворі компостну яму. В літню пору більше ПЕТ і скла.

З-поміж усіх видів небезпечних відходів громада збирає лише батарейки, що передаються в спеціальні пункти прийому в м. Полтава. Цим уже 3 роки поспіль займаються школярі. У школах встановлені спеціальні бокси для збирання батарейок, що отримали в рамках акції «Батарейки – здавайтеся!». Рідкі побутові відходи з вигрібних ям мешканців громади вивозяться в середньому один раз на 6 місяців. Жителі самостійно за власні кошти винаймають асенізаційну машину. Великогабаритні та ремонтні побутові відходи збираються окремо в контейнерах місткістю 8 м³ і вивозяться КП «Турбота».

У громаді питання управління відходами вирішується також у проектний спосіб шляхом участі у різноманітних програмах/конкурсах. Завдяки проектній діяльності збільшено кількість контейнерів в громаді, залучено широку спільноту мешканців, зокрема, учнівську молодь, до сортування відходів; започатковано компостування органічних відходів.

Для активізації усіх верств населення в впровадженні роздільного збирання компонентів ТПВ проведено експеримент з роздільного збирання ТПВ – проведено конкурс між командами 3-х навчальних закладів по сортуванню твердих побутових відходів. Команди протягом 2-х місяців збирали вторинну сировину на території своїх сіл до приймальних пунктів. Після цього представники ГО «Полтава без сміття» зважили усі види вторинної сировини (ПЕТ, скло, папір) і відправили вторинну сировину на перероблення. Усі кошти, зібрані від зданої вторсировини, використовуються на потреби команд-учасниць проекту. Практика продовжується й надалі.

Активно проводиться інформаційна політика – періодично на сайті сільської ради і на сторінці Facebook адміністрація сільської ради закликає дотримуватися правил благоустрою та сортувати відходи, позбуватися шин у

правильний спосіб. Тематичні публікації розміщуються в районній газеті «Вісті».

Таким чином, в досліджуваній громаді управління муніципальними відходами здійснюється відповідними структурними підрозділами сільської ради, спеціалізованим комунальним підприємством із залученням громадського сектору. Розроблена відповідна місцева документація, що регулює відносини у сфері управління відходами. Запроваджена практика сортування твердих побутових відходів та компостування органічних відходів – наразі в навчальних закладах, а згодом планується здійснювати компостування силами комунального підприємства.

2.3. Планування системи управління муніципальними відходами в Новоселівській громаді

Відповідно до Регіонального плану управління відходами у Полтавській області до 2030 року (далі – РПУВ) [39] Новоселівська ТГ входить до Полтавського кластеру. Згідно рекомендацій РПУВ (табл. 2.2), найбільш прийнятними для громади є варіанти № 1 і № 2.

Таблиця 2.2

Рекомендації щодо вибору варіанту приєднання ТГ (витяг з РПУВ)

Варіант № 1 – 4 кластери	Варіант № 2 – 3 кластери	Варіант № 3 – 5 кластерів	Альтернативний варіант
РЕКОМЕНДОВАНО	РЕКОМЕНДОВАНО	–	–

В обох варіантах відходи з Новоселівської ТГ повинні вивозитися на Макухівське сміттєзвалище (рис. 2.2).

На сьогодні Макухівське сміттєзвалище перевантажене відходами, не відповідає вимогам та потребує негайної рекультивациі. Триває судова справа,

яка може спричинити закриття сміттєзвалища. Якщо це станеться, для Новоселівської громади, як і для інших громад, що вивозять відходи на Макухівське сміттєзвалище, проблема накопичення відходів стане надзвичайно гостро. Потрібно буде оперативно вирішувати – куди їх вивозити.

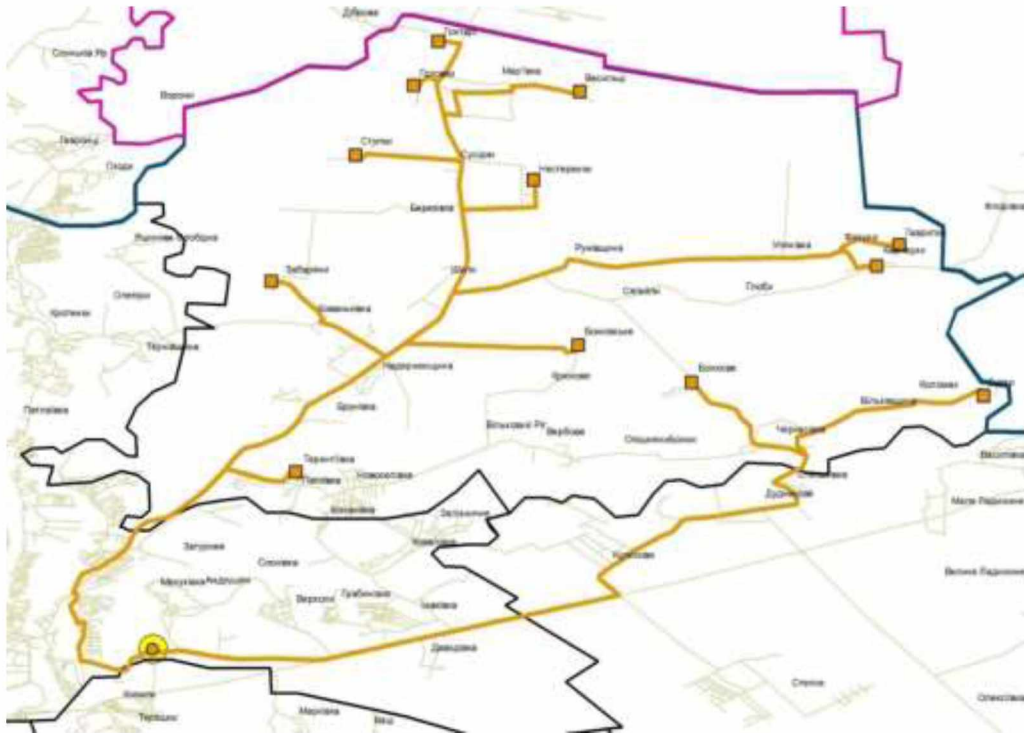

Рис. 2.2. Карта контрольних точок для визначення розрахункових відстаней по Новоселівській ТГ за сценарієм 1 [39]

Будівництво сортувально-переробного комплексу чи переробного заводу на території громади є недоцільним через невелику кількість жителів громади і, відповідно, обсягів утворюваних відходів. А вартість такого будівництва для місцевого бюджету надзвичайно висока.

Враховуючи варіанти і сценарії РПУВ, а також фактичні дані щодо муніципальних відходів Новоселівської громади і складну ситуацію на Макухівському сміттєзвалищі, пропонується 3 сценарії управління відходами: реалістичний, оптимістичний та песимістичний.

За реалістичного сценарію громада продовжуватиме вивозити відходи на Макухівське сміттєзвалище, сплачуючи фіксовану суму за відповідні

обсяги вивезеного сміття. Жодних додаткових дій з боку громади за такого сценарію не передбачається.

У разі оптимістичного сценарію громада вивозитиме відходи для перероблення на сміттепереробний завод, побудований в рамках Полтавського кластеру. Уклавши договір про міжмуніципальне співробітництво з Полтавського ТГ та сплативши відповідні грошові внески, громада матиме змогу утилізувати відходи відповідно до європейських норм. За такого сценарію з усіх форм міжмуніципального співробітництва найбільш прийнятними є: реалізація спільного проекту або спільне фінансування (утримання) підприємств, установ та організацій комунальної форми власності – інфраструктурних об'єктів.

Песимістичний сценарій матиме місце у тому випадку, якщо Макухівське сміттєзвалище закриють (законсервують). У цьому разі громада змушена буде отримати дозвільні документи на експлуатацію паспортизованого сміттєзвалища в с. Божківське Новоселівської громади. Для цього необхідно провести його повну інвентаризацію, оформити земельну ділянку, що перебуває під сміттєзвалищем (відповідне цільове призначення) та паспортизувати його.

Для Новоселівської громади актуальним є формування плану запобігання утворення органічних відходів. Для цього пропонуються наступні заходи.

1) Широка інформаційно-роз'яснювальна кампанія серед жителів та підприємців громади щодо правил компостування органіки, застереження про недопустимість її спалювання, підвищення екологічної свідомості мешканців.

2) Реалізація проекту Екошкола «Компост» та його подальше масштабування на всю територію громади. Для цього доцільно проводити періодичні тематичні акції, конкурси для громадян; заохочувати домогосподарства, які практикують компостування, наприклад, закупівля спеціальних контейнерів.

3) Продовження практики роздільного збору окремих компонентів

побутових відходів. Доцільно розглянути можливість встановлення додаткових контейнерів для органічних відходів. Як варіант – запустити пілотний проєкт по збору органіки в кількох домогосподарствах (тих, хто погодиться правильно збирати органічні відходи) та відправляти їх тим домогосподарствам, які погодяться компостувати в компостних ямах на присадибних ділянках.

4) Включення в Програму благоустрою Новоселівської сільської ради заходів щодо запобігання і переробки органічних відходів.

5) Підвищення рівня кваліфікації персоналу, що відповідає за управління відходами (профільний відділ сільської ради, КП «Турбота»). Організація ознайомчих поїздок на підприємства з переробки органічних відходів.

6) Участь у конкурсах для залучення коштів у сферу управління відходами громади та покращення навколишнього природного середовища.

7) Розглянути можливість створення комунального полігону для переробки органіки працівниками КП «Турбота». Для цього необхідно: 1) виділити територію, яка підходить для цих цілей, 2) придбати відповідну техніку, 3) навчити персонал КП технології переробки органіки, 4) скласти базу потенційних покупців органічного добрива, 5) запропонувати власникам приватних домоволодінь: компостувати листя та відходи з городів у компостних ямах на власних земельних ділянках; вивезти власним транспортом на територію комунального полігону органічні відходи; замовити спецтехніку для вивозу листя на територію полігону; брати в оренду щепоріз для подрібнення деревини.

8) Постійна комунікація з усіма зацікавленими сторонами щодо управління відходами в цілому та компостування органіки, зокрема.

В рамках управління небезпечними побутовими відходами (далі – НПВ) (використані батарейки, ртутні лампи, побутові термометри) пропонуються наступні заходи.

1. Визначити відповідальних осіб сільської ради (з профільного відділу

чи КП «Турбота») за організацію та координацію заходів із запобігання утворення і накопичення визначеного переліку НПВ.

2. Проаналізувати наявний стан накопичення та утилізації НПВ в громаді. Ідентифікувати наявні та потенційно привабливі публічні місця для облаштування місць тимчасового збору від людей використаних батарейок, акумуляторів. Береться припущення, що робоча група візьме вектор на облаштування стаціонарних місць тимчасового збору від людей лише батарейок і акумуляторів.

3. Залучити до цієї роботи партнерів відповідного екологічного спрямування з належною компетенцією та досвідом. Потенційними партнерами можуть бути: місцеві та близькі до громади громадські організації, спілки, об'єднання, молодіжна або громадська рада, якщо є активні мешканці громади, підприємці, яким небайдужа екологія і охорона довкілля.

4. Визначити чіткий перелік, види батарейок, ламп, а також умови (упаковка) їх здачі, вартість послуг, які потім (без відмови) можна буде здати на утилізацію. Тобто провести планові перемовини з суб'єктами підприємництва, що мають відповідну ліцензію на таку діяльність.

5. Підготувати зміни до місцевого бюджету, передбачивши кошти на оплату послуг з утилізації НПВ та облаштування відповідної інфраструктури.

6. Спільно напрацювати план роботи (мінімум на 6 місяців), включаючи заходи інформаційно-просвітницької, комунікаційної роботи з громадянами.

7. Підготувати інформаційні матеріали для окремих цільових аудиторій.

8. Підготувати прес-релізи, повідомлення для періодичних публікацій місцевими ЗМІ новин-повідомлень, новин-нагадувань про убезпечення хаотичних викидань НПВ у смітник/звалища; про організований громадою відокремлений постійний збір НПВ, інше.

9. Облаштувати стаціонарні точки збору батарейок, акумуляторів.

10. Скласти план руху по точках забору/вивозу батарейок та акумуляторів з облаштованих стаціонарних місць їх збору.

11. Укласти договір з ліцензіатами цієї сфери на вивіз/перевезення НПВ

з подальшою їх задачею на утилізацію.

12. Визначити дні, час, спланувати маршрут руху спеціалізованого транспорту по вивозу НПВ з усієї території громади.

Пропонуються наступні заходи з запобігання утворення ПЕТ, скла, металу, вживаних речей.

1. Почати агітаційно-інформаційно-роз'яснювальну кампанію та щомісячно проводити день без пластику.

2. Проводити додаткові уроки та ігри у шкільних закладах для підвищення свідомого та обмеженого використання пластику у дітей, оскільки на їхнє користування пластиком припадає 30 % усього об'єму.

3. Запровадити конкурс «Друге життя» – поробки з ПЕТ, скла, металу».

4. Щоквартально проводити конкурси зі збирання вторинної сировини.

5. Збільшити кількість контейнерів для роздільного збирання відходів у місцях громадського скупчення.

6. Правильна утилізація ПЕТ, скляних і металевих пляшок для того, щоб можна було використати їх неодноразово.

7. Проводити місячники чистоти для прибирання місць громадського призначення та несанкціонованих сміттєзвалищ.

8. Збільшити кількість пунктів прийому вторинної сировини – по одному в кожному селі (на умовах сплати за відсортовані відходи).

9. Започаткувати роботу «Скарбнички вживаних речей» – окреме приміщення обладнати шафами і полицками; жителі зможуть приносити свої вживані речі, якими не користуються (одяг, предмети побуту, прикраси, іграшки тощо). Інші споживачі зможуть скористатися цими речами для власного побуту.

Заходи із запобігання накопиченню відпрацьованих шин.

1) Широка інформаційно-роз'яснювальна кампанія щодо необхідності утилізації відпрацьованих шин.

2) Робота адміністративної комісії, яка перевірятиме факти прибирання шин з дворів, дитячих майданчиків, клумб тощо.

3) Організація централізованого збору шин у населення комунальним підприємством «Турбота».

4) Транспортування шин на переробні підприємства.

Завдання та заходи управління відходами, рекомендовані регіональним планом управління відходами в Полтавській області до 2030 року, що можуть бути застосовані в місцевому плані управління відходами Новоселівської громади до 2024 року наведені в додатку **Е**.

Реалізація запропонованих заходів дозволить запровадити в Новоселівській громаді управління муніципальними відходами, що відповідає Регіональному плану управління відходами та європейським нормам.

Висновки до розділу 2

Загальна характеристика Новоселівської громади дозволила виявити наявні природні і людські чинники, які впливають на обсяги утворення муніципальних відходів, встановити існуючі проблеми у цій сфері, виявити потенціал та мати змогу розробити відповідні управлінські рішення.

Охарактеризовано систему органів влади, які формують політику управління відходами на локальному рівні та реалізують її. Визначено інституції з управління відходами на місцевому рівні. Інституційна структура управління відходами на муніципальному рівні включає учасників системи управління, принципи їх взаємодії на основі встановлених законодавством норм. До цієї системи входять такі групи суб'єктів: виробники відходів (організації, установи та підприємства різних форм власності, місцеві жителі); суб'єкти, що надають послуги в сфері управління відходами (установи та організації); органи державної влади та органи місцевого самоврядування, які мають повноваження приймати управлінські рішення й виконувати контролюючі функції; ін. зацікавлені сторони, які приймають участь у цьому процесі.

Розроблено три сценарії розвитку подій щодо управління відходами на місцевому рівні: оптимістичний, реалістичний та песимістичний. Запропоновано комплекс завдань та заходів управління відходами, що можуть бути враховані в Місцевому плані управління відходами Новоселівської територіальної громади до 2024 року та базуються на даних Регіонального плану управління відходами в Полтавській області до 2030 року. Рекомендовані конкретні строки виконання завдань, обсяги і джерела їх фінансування, відповідальні за виконання заходів, а також індикатори вимірювання результатів. Наведено пропозиції щодо запобігання утворенню різних видів відходів (небезпечних, органічних, ПЕТ, скла, паперу, тощо).

РОЗДІЛ 3

ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ МУНІЦИПАЛЬНИМИ ВІДХОДАМИ В НОВОСЕЛІВСЬКІЙ ГРОМАДІ

3.1. Дорожня карта підготовки місцевого плану управління відходами Новоселівської територіальної громади

Управління відходами в Полтавській області базується на субрегіональному підході, відповідно до якого передбачено формування п'яти субрегіонів (рис. 3.1): Полтавського, Південного, Північно-західного, Центрального та Північно-східного.

Рис. 3.1. Карта-схема субрегіонів Полтавського регіону [12, с. 28 – 29]

Вказана структура субрегіонів може бути скорегована та потребує погодження з територіальними громадами під час громадських обговорень. Такий субрегіональний поділ розроблено в результаті реалізації проекту «Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) Gmbn» [12, с. 28; 42]. Проектанти пропонують Стратегію поводження з ТПВ для Полтавського субрегіону. Його площа становить 5240 км² і включає декілька районів (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Структурні складові Полтавського субрегіону

№ з/п	Найменування субрегіону	Кількість населення, осіб
1	Полтавський, включаючи м. Полтава	361687
2	з якого м. Полтава	294695
3	Карлівський район	41572
4	Машівський район	22947
5	Новосанжарський район	39983
6	Чутівський район	26960
	Всього в субрегіоні	493149

Дорожня карта підготовки місцевого плану управління відходами Новоселівської територіальної громади Полтавської області на період до 2024 року (далі – ДК) розробляється як один із ключових елементів сталого розвитку Новоселівської громади та у відповідності до Регіонального плану управління відходами. ДК являє собою план дій, який відповідає баченню майбутнього послуги управління відходами, стратегічним цілям і оперативним завданням, визначених Стратегією розвитку Новоселівської територіальної громади на 2019–2027 роки.

ДК розробляється:

– відповідно до Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 р, схваленої розпорядженням КМУ [37] та Регіонального плану управління відходами у Полтавській області до 2030 р. [39];

– на виконання завдань Національного плану управління відходами, затвердженого розпорядженням КМУ [31];

– з урахуванням Методичних рекомендацій з розроблення регіональних планів управління відходами [30].

ДК слугуватиме основою муніципального плану управління відходами у Новоселівській територіальній громаді і визначатиме головні напрями регулювання у сфері управління відходами з урахуванням європейських підходів, які базуються на положеннях: Рамкової Директиви 2008/98/ЄС від 19.11.2008 «Про відходи та скасування деяких директив»; Директиви Ради 1999/31/ЄС від 26.04.1999 «Про захоронення відходів»; Директиви 2006/21/ЄС від 15.03.2006 «Про управління відходами видобувних підприємств, та якою вносяться зміни до Директиви 2004/35/ЄС»; Директиви 94/62/ЄС від 20.12.1994 року «Про упаковку та відходи упаковки»; Директиви 2012/19/ЄС від 4.07.2012 «Про відходи електричного та електронного обладнання (ВЕЕО)» та ін.

Метою розроблення ДК є необхідність створення та забезпечення ефективного функціонування системи управління відходами як у Новоселівській ТГ, так і в Полтавській області, що базується на кращих європейських практиках; впровадження стратегічного планування, що передбачатиме виконання ряду заходів, спрямованих на реформування та удосконалення системи управління відходами у Полтавській області та її окремих територіальних громадах і населених пунктах, вибір оптимальної системи поводження з відходами (визначення інфраструктури для роздільного збирання, перероблення, оброблення та видалення відходів; наведення інформації про заплановані технології та методи управління відходами) та практичні заходи, що необхідні для її впровадження.

Завдання розроблення ДК – визначення конкретних суспільних, освітньо-просвітницьких, організаційно-технічних, регуляторних, технологічних та технічних заходів, передбачених Національною стратегією, Національним планом та Регіональним планом управління відходами, відповідальних виконавців та строків здійснення заходів, джерел та обсягів фінансового забезпечення, засобів контролю за станом здійснення заходів та

проведення моніторингу результатів реалізації муніципального плану управління відходами.

Завдання будуть реалізовані за рахунок:

- поетапного впровадження заходів із запобігання утворенню відходів;
- посилення контролю за потоками відходів й запровадження системи моніторингу за об'єктами оброблення та місцями видалення відходів;
- проведення інформаційної діяльності для підвищення обізнаності населення щодо управління відходами та сталого споживання.

Дорожня (маршрутна) карта підготовки (розроблення) місцевого плану управління відходами в Новоселівській громаді наведена в додатку Ж. Дана ДК слугуватиме основою для розроблення Місцевого плану управління відходами (далі – МПУВ). План дій має бути представлений громаді через громадські слухання або інші заходи громадського обговорення та оприлюднений через місцеві засоби інформування громадян. Після внесення у зміст документу доцільних пропозицій від громадян закінчується процес розробки МПУВ, обираються першочергові заходи, починається етап впровадження. Важливим кроком до виконання МПУВ має бути його розгляд і прийняття радою громади. Вкрай важливо забезпечити політичну волю до впровадження змін, а також людські та фінансові ресурси, необхідні для виконання всіх заходів і проектів, передбачених МПУВ. Після ухвалення рішення про затвердження МПУВ він має бути відображений у щорічних планах соціально-економічного розвитку, цільових та галузевих програмах розвитку громади.

Цілі і завдання, визначені цим документом, вказують на точки докладання зусиль і напрями використання ресурсів, щоб їх результативність була максимальною з точки зору досягнення стратегічного бачення управління відходами за принципами «нуль відходів». Реалізація МПУВ – це завдання для структурних підрозділів виконавчого комітету, комунальних підприємств, сектору громадських організацій і громадян. Черговість заходів у рамках МПУВ вибудовується так, щоб забезпечити їх логічну послідовність

для досягнення принципів «нуль відходів».

3.2. Моніторинг Місцевого плану управління відходами та звітність про його реалізацію

Обов'язковим елементом управління муніципальними відходами є моніторинг та звітність МПУВ. У ході моніторингу виконання МПУВ вирішується низка завдань: контроль за реалізацією МПУВ в цілому; оцінка ступеню досягнення прогресу за стратегічними цілями і напрямками; аналіз інформації щодо змін зовнішніх і внутрішніх чинників розвитку громади для уточнення та коригування (актуалізації) цілей МПУВ. Після розробки та затвердження МПУВ має стати місцевою нормативною базою формування річного бюджету сільської ради та річної програми соціально-економічного розвитку громади.

Фінансове забезпечення реалізації МПУВ здійснюватиметься за рахунок усіх можливих джерел фінансування, не заборонених законодавством України, в тому числі: коштів державного бюджету; обласного і місцевого бюджетів; міжнародної технічної допомоги; міжнародних фінансових організацій; інвесторів, донорських організацій тощо.

МПУВ повинен коригуватися, зважаючи на зовнішні та внутрішні обставини, які також будуть змінюватися. Принаймні один раз на рік. Робоча група за потребою має забезпечити перевірку досягнутих результатів, показників у розрізі відповідальних осіб та виконавців, строків та джерел ресурсів для досягнення цілей. Потрібно стежити за тим, щоб цілі і завдання МПУВ залишалися доречними, актуальними і виконувалися. Реалізація МПУВ ґрунтуватиметься на постійному процесі моніторингу виконання заходів та оцінці ефективності досягнутих результатів.

Розробляє, розглядає та затверджує систему моніторингу робоча група на попередньому етапі. Для забезпечення моніторингу ефективності

виконання МПУВ необхідно розробити систему індикаторів. Для включення до МПУВ пропонуються наступні кількісні (табл. 3.2) та якісні (табл. 3.3) показники ефективності виконання МПУВ.

Таблиця 3.2

Кількісні показники оцінки ефективності виконання МПУВ

Показник	2021 р. (базовий)	2022 р. (прогноз)	2023 р. (прогноз)	2024 р. (прогноз)
Забезпечення КП необхідною спецтехнікою (кількість одиниць спецтехніки на балансі КП)	2 (сміттевоз і трактор)	3 (сміттевоз)	4 (телескопічний навантажувач з навісним обладнанням)	згідно потреби
Кількість контейнерів для збору несорттованих відходів, од.	215	235	260	згідно потреби
Кількість контейнерних майданчиків для роздільного збору ТПВ, од.	71	85	100	згідно потреби
Кількість контейнерів для роздільного збору ТПВ на майданчиках, од.	28	70	200	згідно потреби
Кількість пунктів прийому вторинної сировини, од.	3	6	12	20
Кількість стихійних сміттєзвалищ на території громади, од.	5	4	0	0

Для кожного показника доцільно визначити в МПУВ наступні характеристики: назва, опис методу розрахунку; джерело даних; періодичність розрахунку; базове значення показника; прогнозоване значення показника; особа/особи, відповідальні за розрахунок або збір даних за показником. Перелік рекомендованих показників наведено нижче. Серед основних якісних показників наступні: налагодження системи вивозу ТПВ в громаді, збільшення кількості договорів на вивіз ТПВ, запровадження системи роздільного збирання відходів, екологічна просвіта населення та самоокупність і фінансова сталість послуги.

Таблиця 3.3

Якісні показники оцінки ефективності виконання МПУВ

Показник	Визначення показника і одиниці виміру	2021 р. (базовий)	2022 р.	2023 р.	2024 р.
			прогноз		
1	2	3	4	5	6
Налагодження системи вивозу ТПВ в громаді	Дотримання графіку вивезення відходів (% випадків недотримання графіку до планової кількості виїздів)	5 %	3 %	2 %	01 %
Збільшення кількості договорів на вивіз ТПВ	Укладено договорів на вивіз ТПВ А) домогосподарств (% від загальної кількості домогосподарств)	0	20 %	40 %	60 %
	В) підприємства (% від загальної кількості підприємств)	25 %	100 %	100 %	100 %
Запровадження системи роздільного збирання відходів	Господарства, які сортують сміття (% від загальної кількості господарств, охоплених послугою)	10 %	20 %	40 %	80 %
	Зменшення обсягу сміття за рахунок сортування (% відсортованого сміття від загальної кількості відходів)	(у процесі оцінювання)	60 %	70 %	80 %
Екологічна просвіта населення	Жителі громади, які прийняли участь у екологічних заходах (% громадян від загальної кількості жителів)	5%	20 %	40 %	60 %
	Діти, які охоплені екологічним навчанням (% дітей від загальної кількості дітей)	10 %	40 %	60 %	80 %
Самоокупність і фінансова сталість послуги	Сплата за послугу (% сплати до виставлених рахунків)	0	10 %	20 %	30 %
	Окупність послуги (% покриття надходженнями від сплати за послугу і від реалізації відсортованого сміття витрат на надання послуги)	2 %	10 %	30 %	50 %

Пропонується наступний порядок збирання, систематизації інформації, відповідальних за збір даних та періодичність збору даних (табл. 3.4).

План моніторингу виконання МПУВ

Результат	Показник	Базові дані	Цілі	Джерело інформації	Відповідальний
Комунальне підприємство забезпечене спецтехнікою для поводження з ТПВ	Кількість одиниць спецтехніки на балансі КП	2	4	КП «Турбота»	Директор КП
Налагоджена система вивозу ТПВ з громади	відсоток випадків недотримання графіку до планової кількості виїздів	5	0	КП «Турбота»	Директор КП
	кількість пунктів прийому вторинної сировини	3	20	відділ земельних відносин, архітектури, просторового планування, розвитку територій та екологічної безпеки	Начальник відділу
	кількість стихійних сміттєзвалищ на території громади	5	0		Начальник відділу
В усіх населених пунктах громади облаштовані майданчики з контейнерами для роздільного збору ТПВ	Кількість майданчиків для роздільного збору ТПВ	71	100	КП «Турбота»	Директор КП
	Кількість контейнерів для збору несорттованих відходів	215	260		
	Кількість контейнерів для роздільного збору ТПВ	28	200		
Запроваджена система роздільного збору ТПВ	% господарств, які сортують сміття від загальної кількості господарств, охоплених послугою	0	60	КП «Турбота»	Директор КП
	% підприємств від загальної кількості підприємств, охоплених послугою	25	100	КП «Турбота»	Директор КП
	% відсортованого сміття від загальної кількості зібраних відходів	*	80	КП «Турбота»	Директор КП

Продовження табл. 3.1

Задоволення споживачів якістю надання послуги	% задоволених від загальної кількості опитаних	*	80	КУ Агенція місцевого розвитку	Директор КУ
Екологічна просвіта населення	% громадян, які прийняли участь у екологічних заходах від загальної кількості жителів	5	60	КУ Агенція місцевого розвитку	Директор КУ
	% дітей, які охоплені екологічним навчанням	10	80	Відділ освіти	Начальник відділу
Самоокупність і фінансова сталість послуги	% сплати за послугу	0	30	КП «Турбота»	Бухгалтер КП
	окупність послуги (% покриття надходженнями від сплати за послугу)	2	50	КП «Турбота»	Бухгалтер КП

*У процесі оцінювання

Буде впроваджена нова система обліку та статистики. Ключовим результатом буде надання усім заінтересованим сторонам та контролюючим органам докладних даних щодо фактичного стану поводження з відходами. Щорічно буде публікуватись звіт, який буде представлений громадянам (оприлюднений на офіційному сайті) у т.ч., для обговорення та внесення пропозицій на громадських зборах.

3.3. Комунікаційний план впровадження Місцевого плану управління відходами

Комунікаційний план покликаний сприяти впровадженню МПУВ та забезпечити комунікаційний супровід управлінських рішень Новоселівської громади щодо збільшення території охопленою послугою, підвищення культури поводження з відходами серед населення та підвищення якості

послуг, що надаються в даній сфері. Таблиця 3.5 демонструє основні цілі і завдання комунікаційного плану.

Таблиця 3.5

Цілі і завдання комунікаційного плану [41]

Що це таке ?	Інформація
<p>Комунікаційна ціль – це результат, який ви хочете досягти щодо конкретної проблеми, теми чи напрямку. Відповідає організаційним цілям.</p>	<p>Інформаційно-просвітницька кампанія, спрямована на підвищення обізнаності населення у сфері управління ТПВ</p>
<p>Комунікаційні завдання – це конкретні кроки, які вам треба виконати, щоб досягнути цілі. Комунікаційні завдання повинні бути конкретні, вимірювані, досяжні, реалістичні і виміряні у часі. Відповідають комунікаційним цілям.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1) публікація відповідних постів на сайті і в соціальній мережі Новоселівської ТГ, навчально-виховних закладів місцевих і регіональних ЗМІ; 2) розробка та поширення тематичних матеріалів у форматі відеороликів, методичних матеріалів, листівок щодо раціонального поводження з відходами; 3) розміщення відповідних оголошень, плакатів на дошках оголошень; 4) робота депутатів по своїх округах з населенням; 5) пропагування створення сучасної інфраструктури для переробки та компостування побутових відходів місцевими підприємствами; 6) залучення шкільної молоді до просвітницької роботи серед населення: просвітницькі уроки та лекції для школярів і вихованців дитячих садочків; 7) організація екологічних виставок для дошкільнят та дітей молодшого шкільного віку, ознайомчі поїздки на сортувальні лінії, полігони, організація конкурсів.
<p>Цільова аудиторія – це конкретна група людей, яка: - об'єднана певними інтересами, стилем життя, поглядами; - має зацікавленість чи силу впливу на конкретну тему/проблему; - безпосередній стосунок до цієї теми/проблеми.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Працівники комунальних закладів громади. 2. Дошкільнята, школярі та їх батьки. 3. Місцеві підприємці. 4. Постійні мешканці громади, що проживають в особистих домогосподарствах і багатоквартирних будинках. 5. Громадські та благодійні організації, спілки, волонтерські об'єднання, що діють на території громади. 6. Районна та обласна влада. 7. Місцеві, районні та регіональні ЗМІ.
<p>Ключові повідомлення – коротка суть, яку повинна запам'ятати цільова аудиторія після контакту з будь-якою інформацією на тему.</p>	<p>Кожен має жити за принципом "нуль відходів" для того, щоб зберегти планету і життя на землі</p>

<p>Ключові повідомлення адаптовані під потреби окремої цільової аудиторії</p> <p>Ключове повідомлення загальне може бути адаптоване під інтереси кожної цільової аудиторії</p>	<ol style="list-style-type: none"> 1. Навчально-виховні заклади: сортування ТПВ і запобігання утворення відходів-запорука екологічного способу життя. 2. Промислові підприємства: відповідальне споживання природних ресурсів та їх раціональне використання. 3. Пересічні мешканці громади: раціональне природокористування як складова фінансового благополуччя домогосподарства. 4. Депутатський корпус: згуртування громади задля вирішення проблемних питань у сфері управління відходами. 5. Районна та обласна влада: управління відходами на місцях — необхідна умова імплементації регіонального плану управління відходами. 6. Місцеві, районні та регіональні ЗМІ: максимальне поширення інформації серед зацікавлених сторін для забезпечення синергічного ефекту.
--	--

Для реалізації комунікаційного плану необхідно послідовно втілювати завдання у розрізі каналів та форматів комунікації (додаток 3).

Важливою складовою комунікаційного плану є комунікаційна кампанія, спрямована на залучення широкого кола громадськості діяти з відходами за принципами «нуль відходів». Пропонуються наступні цілі комунікаційної кампанії:

Ціль 1. Удосконалення централізованої системи збору, вивозу, та утилізації ТПВ. Завдання:

1.1. Забезпечити інформованість населення щодо правил поведінки з ТПВ, а також щодо необхідності укладення договору на вивіз ТПВ.

1.2. Зменшити обсяги спалювання органіки та полімерів.

1.3. Мінімізувати практику несанкціонованого вивозу сміття.

1.4. Проінформувати боржників про наслідки несплати за послугу з вивезення ТПВ.

Ціль 2. Зменшення кількості сміття, що потрапляє на сміттєзвалища.
Завдання:

2.1. Забезпечити інформованість населення щодо системи роздільного збору сміття.

2.2. Підвищити мотивацію мешканців, долучатися до програми роздільного збору та практикувати сортування в кожному домогосподарстві.

Ціль 3. Зменшення утворення сміття в місцях їх утворення. Завдання:

3.1. Проінформувати мешканців про методи зменшення кількості сміття, що утворюється в побуті.

3.2. Пропагувати свідоме споживання товарів/речей побуту.

Ціль 4. Залучити представників громадськості до контролю за якістю надання послуг в сфері поводження з ТПВ. Завдання:

4.1. Встановити зворотній зв'язок зі споживачами-отримувачами послуг зі збору, вивозу ТПВ.

4.2. Стимулювати громадськість контролювати якість послуг в сфері поводження з ТПВ.

Для реалізації комунікаційної кампанії необхідні відповідні інформаційні заходи, матеріали та інструменти (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Інструменти реалізації комунікаційної кампанії [24; 27]

Інструменти	Опис/обґрунтування	Необхідні ресурси
Громадські слухання по обговоренню комунікаційного плану	Цей захід може передувати затвердженню комунікаційних планів і по суті може бути першою інформаційною подією. На заході буде представлений проект комунікаційного плану та зібрані рекомендації учасників щодо його удосконалення.	Приміщення, звукове та мультимедійне обладнання. Презентація та виступаючі. Всі ці ресурси наявні в громаді, тому додаткових витрат не потребують
Зустрічі з мешканцями домогосподарств, будинків (ОСББ)	Захід особливо ефективний, якщо в громаді передбачено впровадження заходів, в яких залучені ОСББ. Наприклад, впровадження роздільного збору в певному районі або в конкретних будинках ОСББ – це вже об'єднана спільнота, з якою легше вирішувати організаційні питання. На зустрічах потрібно доносити конкретну, а не	Спікери: які будуть проводити зустрічі, та підготовлені виступи. Паралельно – роздавати інформаційні матеріали — буклети по темі виступу

	абстрактну інформацію (наприклад говорити про графік вивозу, схему розподілу сміття, економічні вигоди)	
Тренінги в школах	Враховуючи, що цільова аудиторія — школярі, тренінг має бути не дуже довгим 4–6 годин (максимум 8). Як альтернатива, тренінг може складатись з модулів 1–2 год, які можуть викладатись поетапно	Матеріалу тренінгу будуть підготовлені, викладачі пройдуть тренінг. Потрібне мультимедійне обладнання в школах та планування графіку тренінгів
Інформаційні матеріали на сайті	Це досить дієвий інструмент але за умови, що сайт популярний і має відвідувачів. Поки що ці показники в громадах не дуже великі. Але починати цю роботу потрібно	Має бути спеціаліст, який вміє писати тексти, які читають і розуміються на SMM.
Флеш-моби – трашчелендж	Цікавий захід, який може привернути увагу. Це може бути флешмоб по прибиранню стихійних звалищ або щодо роздільного збору сміття із залученням лідерів громади та широкої громадськості — голова ТГ, керівництво КП, школи	Ініціативна команда, що буде організовувати та адмініструвати флешмоб та відеокамера (телефон)
Компанія «від дверей до дверей»	Дієва компанія при роботі з боржниками або при укладенні договорів.	Люди, які мають проводити компанію повинні бути підготовлені, вмотивовані та переконливі. Також бажано паралельно роздавати інформаційні матеріали – буклети листівки.
Конкурси, змагання	Цей захід гарно підходить для організованих спільнот — школи, садочки, ОСББ, кооперативи, органи самоорганізації населення, підприємці.	Головне питання – мотивація. Це може бути вагомий приз (грошовий, дисконт на послугу, або безкоштовний вивіз сміття протягом якогось періоду)
Майстер-класи з виготовлення еко-торб	Можна проводити в школах, в гуртках дитячої творчості або молодіжних центрах за наявності	Потрібен тренер, який може провести цей майстер-клас та матеріали для виготовлення торб.
Розсилка прес-релізів та прес-анонсів	Для підвищення ефективності цього заходу бажано мати базу даних ЗМІ та налагоджувати з ними персональний контакт	Час та зусилля на побудову бази даних. Наявність спеціаліста з комунікацій.

Отже, комунікаційний план є невід'ємною складовою Місцевого плану управління відходами. Він спрямований на те, щоб донести до жителів громади різних вікових груп і соціального статусу ті ключові повідомлення, які стимулюватимуть громадян долучатися до управлінських заходів у сфері управління відходами, що здійснюють органи місцевого самоврядування.

Висновки до розділу 3

Управління відходами в Полтавській області базується на субрегіональному підході, відповідно до якого передбачено формування п'яти субрегіонів. Новоселівська територіальна громада входить до Полтавського субрегіону, що зазначено в Регіональному плані управління відходами. Дорожня карта слугуватиме основою муніципального плану управління відходами в громаді і визначатиме головні напрями регулювання у сфері управління відходами з урахуванням європейських підходів. Цілі і завдання, визначені дорожньою картою, вказують на точки докладання зусиль і напрями використання ресурсів, щоб їх результативність була максимальною з точки зору досягнення стратегічного бачення управління відходами за принципами «нуль відходів». Реалізація МПУВ – це завдання для структурних підрозділів виконавчого комітету, комунальних підприємств, сектору громадських організацій і громадян. Черговість заходів вибудовується так, щоб забезпечити їх логічну послідовність для досягнення принципів «нуль відходів».

Запропоновано план та інструменти для моніторингу і звітності муніципального плану управління відходами. У ході моніторингу виконання МПУВ вирішується низка завдань: контроль за реалізацією МПУВ в цілому; оцінка ступеню досягнення прогресу за стратегічними цілями і напрямками; аналіз інформації щодо змін зовнішніх і внутрішніх чинників розвитку громади для уточнення та коригування (актуалізації) цілей МПУВ.

ВИСНОВКИ

В роботі проведено дослідження управління відходами в Новоселівській громаді. Виявлено позитивні моменти: жителі громади застосовують роздільне сортування відходів: окремо ПЕТ, скло тощо у спеціальні контейнери. Приватний підприємець приїздить в населені пункти (за попередньою домовленістю, з інформуванням мешканців шляхом розміщення оголошень про дату і місце збору) і збирає в мешканців на платній основі різні види відходів: ПЕТ, скло, склобій, поліетилен, папір. Працюють 3 пункти прийому вторинної сировини. Проте іноді в контейнери для змішаних відходів люди викидають навіть рештки домашніх тварин або будівельні відходи. Ще один недолік – люди призвичаїлися викидати сміття на несанкціоновані сміттєзвалища. Комунальне підприємство прибирає це несанкціоноване сміттєзвалище, ставить попереджувальні знаки про заборону смітити, але згодом звалище знову з'являється на своєму місці. З цим доводиться постійно боротися. Потрібна потужна інформаційна кампанія, періодичні громадські толоки та акції із заохоченнями для найбільш активних. Для злісних порушників – штрафні санкції.

Тож необхідно закріпити діючу практику окремо збирати вторинну сировину і окремо – змішані відходи. Згодом – докупити контейнери для скла і металу. Маємо можливість переробляти деревні відходи – дрібнити їх для подальшого використання у господарстві. Придбали за грантові кошти щепоріз для КП «Турбота», який можна здавати мешканцям в оренду. Для того, аби громада могла ефективно навчати та залучати населення до процесу управління відходами, перш за все, необхідно провести анкетування або опитування мешканців – чи сортують відходи, як ставляться до сортування, чи готові сортувати, відмовитись від використання пластику, перейти на споживання за принципом «Zero Waste».

Перспективним є компостування органіки – в селах завжди багато трав'яних відходів, листя, яке при грамотному компостуванні можна

перетворити в добриво. У квітні почали практику компостування у школах громади із залученням дітей, вчителів, батьків. Якщо практика «приживеться» у школах, буде проведена широка інформаційна кампанія, придбані контейнери для збору органіки, що будуть запропоновані активним мешканцям, які будуть здавати органіку для КП Турбота або компостуватимуть у своїх дворах. В ідеалі – започаткувати компостування силами КП «Турбота» та долучити мешканців громади до цього.

Головне на даному етапі – змінили ставлення місцевих жителів у підході до ТПВ, щоб вони розглядали тверді побутові відходи як ресурси.

Реалізація даного Плану почнеться із створення нової системи управління відходами на території громади. Для цього необхідно визначити виконавця послуг на конкурсних засадах відповідно чинному законодавству та розробити місцеву нормативно-правову базу. Зокрема розробити схему санітарного очищення території громади, розробити і затвердити норму накопичення ТПВ в громаді, розробити типовий договір на вивіз ТПВ з врахуванням роздільного збору відходів. Зусилля, в першу чергу, будуть спрямовані на укріплення матеріально-технічної бази комунального підприємства. Планується придбання додаткової спецтехніки і контейнерів для роздільного збору відходів. Для забезпечення фінансової сталості послуги будуть проводитись заходи по забезпеченню максимального охоплення послугою домогосподарств громади шляхом проведення інформаційної та просвітницької роботи серед населення. Буде проводитись економічно обґрунтована прозора тарифна політика на підставі об'єктивних розрахунків, яка забезпечить окупність послуги. Одночасно з організацією вивозу ТПВ продовжуватимемо заходи з роздільного збору відходів та компостування органіки, що дасть змогу зменшити обсяг відходів, які підлягають утилізації і в майбутньому підсилить фінансову спроможність комунального підприємства за рахунок реалізації відсортованих відходів.

Велика увага приділятиметься проведенню інформаційно-просвітницької кампанії серед населення з метою напрацювання у людей

навичок роздільного збору відходів. Планом також передбачено спрямування дій на формування екологічної свідомості населення. З цією метою планується проведення спільних екологічних акцій: толок, днів довкілля, конкурсів, уроків екологічного виховання в школах і дитячих садочках. Крім того, буде проводитись ліквідація несанкціонованих сміттєзвалищ силами комунального підприємства і прийматись заходи адміністративного впливу до порушників чистоти довкілля.

В роботі запропоновано Дорожню карту управління відходами і план її реалізації. Першочерговими діями для реалізації Плану управління відходами є наступні:

- 1) організація інформаційної та навчально-просвітницької роботи щодо питань управління муніципальними відходами;
- 2) визначення тарифів на послуги із поводження з ТПВ та відшкодування збитків, заподіяних в результаті порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища;
- 3) визначення обсягів утворення змішаних ТПВ на території громади;
- 4) визначення морфологічного складу ТПВ;
- 5) 100 % забезпечення усіх населених пунктів контейнерами для роздільного сортування відходів;
- 6) розробка схеми санітарної очистки населених пунктів із визначенням оптимальної схеми збору ТПВ;
- 7) організація збирання твердих побутових відходів;
- 8) збільшення кількості пунктів прийому вторинної сировини;
- 9) розробка логістичних схем маршрутів руху сміттєзбиральної техніки для збору та вивозу ТПВ;
- 10) запровадження практики компостування органічних відходів;
- 11) забезпечення збирання та вивезення небезпечних відходів;
- 12) забезпечення належного обліку та звітності у сфері управління відходами.

13) забезпечення доступу до інформації відповідних зацікавлених сторін (органів влади, підприємств та населення тощо);

14) налагодження міжмуніципального співробітництва з іншими сусідніми громадами у сфері управління ТПВ на взаємовигідних умовах. Оскільки ні сортувальна лінія, ні переробний завод в умовах громади не будуть рентабельними, доцільно знайти партнерів серед громад, які мають такі об'єкти.

15) послідовна ліквідація і закриття несанкціонованих сміттєзвалищ.

З метою запобігання виникнення відходів доцільно також організувати:

- публічні дискусії на цю тему за участі експертів, активістів, представників бізнесу й місцевої влади;
- широку участь громадськості у просвітницьких екологічних проектах для підвищення рівня обізнаності населення в питаннях управління відходами;
- інформування мешканців про можливості попередження та мінімізацію відходів, правильне сортування, відкритість органів влади до пропозицій мешканців та наявність стимулів для впровадження і поширення кращих практик з мінімізації відходів;
- стимулювання тривалого та багаторазового використання речей, ремонту та екодизайну, творчої переробки речей;
- покращити можливості для роздільного збору вторинної сировини.